

Hvis vi kunne starte på nytt

Tor Gunnar Værnes

I september deltok jeg på konferansen «Hvis vi kunne starte på nytt» på Hamar. Idéen med konferansen var å stimulere til nytenkning vedrørende hvordan psykiske helsetjenester bør se ut. Rådet for psykisk helse og Mental helse var medarrangører. Jeg ønsker i den forbindelse å videreformidle noen tanker og reaksjoner. Disse tar utgangspunkt i foredraget til en av bidragsyterne, dr.psychol. John Read fra New Zealand, som også holdt en workshop på slutten av dagen.

Hvorfor reagerte jeg likevel også negativt på Reads foredrag og workshop? Det handler mest om hvordan argumentene ble fremført

Reads agenda syntes i hovedsak å være en kritikk av bio-genetiske forklaringsmodeller vedrørende schizofreni, fremheve psykososiale forklaringsmodeller, og å påpeke den farmasøytiske industriens negative innflytelse på forskning og klinisk praksis. Han hevdet at den såkalte bio-psykososiale modellen i stedet har fremstått som bio-bio-bio-modellen, der biologiske og genetiske faktorer har hatt en sterk forrang både når det gjelder årsaksforklaringer, og når det gjelder hvordan man kan intervensere i forhold til psykotiske lidelser. Han påpekte at dette har ledet til en rekke uheldige konsekvenser for pasientene – som at behandlingen i hovedsak har vært i form av medisiner, og at behandlere i liten grad har hatt øynene åpne for mulige psykososiale årsaker til den aktuelle lidelsen.

Jo flere negative psykososiale faktorer som er til stede i oppveksten, desto større risiko for psykoseutvikling senere i livet, mente Read – og viste til forskning som understøtter dette. I særlig grad vektla han fysisk og seksuell barnemishandling, og han hevdet at forskningen viser at slik mishandling er en årsak til schizofreni. I tråd med dette fremmet han viktigheten av psykologiske intervensjoner fokusert mer på de uttalte behovene hos pasienten enn på symptomene. I siste del av foredraget påpekte Read viktigheten av å kjempe mot den farmasøytiske industriens innflytelse på forskning og klinikk, som etter hans mening bidrar til å sementere bio-bio-bio-modellen fordi dette gir mest profit. Dette var også tema i hans workshop.

Jeg synes Read har flere gode poenger, og han belyste flere viktige temaer som fortjener å bli belyst, slik som den mulige unnfalheten blant fagfolk når det gjelder fokus på psykososiale sårbarhetsfaktorer hos pasienter med psykotiske lidelser. Hvorfor reagerte jeg likevel også negativt på Reads foredrag og workshop? Det handler mest om hvordan argumentene ble fremført. Forskning som fokuserte på genetiske årsaker, ble forkastet som metodologisk uholdbar, mens forskning som vektla psykososiale årsaksforklaringer, ble fremhevet uten kritiske forbehold. Forskning og klinikk som hadde fokus på genetiske og biologiske årsaksforklaringer, ble assosiert til en nærmest inhuman medisinsk modell, samt til den profittjagende farmasøytiske industrien. Dette var det mange av tilhørerne under konferansen som applauderte, men fremstillingen gjorde meg betenkt. Ut fra hva jeg har lest av artikler og bøker, samt egen klinisk erfaring, tror jeg som Read at psykososiale belastninger kan være viktige sårbarhetsfaktorer når det gjelder utvikling av psykotiske lidelser. Samtidig tror jeg ikke at man kan forkaste at det også kan foreligge genetiske sårbarhetsfaktorer hos mange pasienter med schizofrene lidelser. Jeg ble skeptisk til Reads «sannhet» fordi jeg opplevde den som tendensiøs og svart-hvit, og jeg ville synes det var merkelig om jeg var alene om det. Dessverre tror jeg derfor Read risikerer å undergrave sin egen sak – å fremheve psykososiale årsaksforklaringer – ved sin måte å argumentere på.

Jeg tror vi gjør pasienter og pårørende en bjørnetjeneste hvis vi «demoniserer» forskere og klinikere som er opptatt av biologiske og genetiske faktorer. Dette kan tenkes å medføre en «vi mot dem» – holdning, hvor «dem» ikke bare innbefatter den farmasøytiske industrien, men også alle leger som gir medisiner til personer med psykiske lidelser. Under konferansen syntes jeg å fornemme en ganske sterk anti-psykiatri- og anti-medisinsk holdning blant flere av deltagerne. Jeg tror det er viktig at arrangørene av konferansen «Hvis vi skulle starte på nytt» ved fremtidige arrangement har øynene åpne for problemene som kan oppstå hvis fagfolk bidrar til å legitimere en «skyttergravskrig», der det viktigste blir å opprettholde en ytre fiende (den medisinske modellen, «psykiatrien» og legene). Selvsagt er det likevel slik at man bør fortsette å ha et kritisk blikk på det som har blitt kalt den biogenetiske modellen, og kanskje i særdeleshet den farmasøytiske industrien.